

Незвичайна постать в історії

Як князь Хілков на Білопільщині проводив соціальний експеримент, роздавши землю селянам, і чим це закінчилося.

Час летить невблаганно швидко. І в його круговерті одні дати ми відзначаємо, інші – згадуємо, а про деякі, на превеликий жаль, просто забуваємо.

Сьогодні широкому загалу хотілося б нагадати, що 13 листопада цього року минає 160 років із дня народження Дмитра Олександровича Хілкова. Тим більше, що в календарі знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2017 рік ця постать згадується.

Уродженець села Павлівка Білопільського району князь Дмитро Хілков був людиною незвичайною. Його давній рід походив із Рюриковичів, а сам він був сином місцевої княгині Юлії Хілкової – доволі жорстокої поміщиці. Маючи аристократичне походження, Дмитро отримав відповідну освіту. Придворний паж, кавалер трьох орденів (за надзвичайну хоробрість під час Російсько-турецької війни), товариш Льва Толстого; автор терміна «толстовство», організатор комуні толстовців у Канаді; спонсор марксистського журналу, співробітник більшовицької «Іскри», розробник стратегії й тактики військового повстання в Росії, яку потім приписав собі

Члени історико-краєзнавчого клубу «Князь Хілков» дотримують могили князя та його доньки Єлизавети

поселився в маєтку матері. Він бачив, як голодні діти селян із жадібністю дивляться на яблука, що дозрівають у панському саду, і дозволяв їм туди зайти. Після цього в родині виникали один за одним конфлікти. Тоді він затребував у матері виділити його долю – 430 десятин землі – в

гармонії з природою, запало йому в душу. По-друге, після відвідин Льва Толстого в Ясній Полянці, а також переписки (відома 36 листів письменника особисто до Хілкова), князь став засновником і активним пропагандистом того руху, який сам і назвав «толстовством». Головна ідея –

причиною ставало те, що люди підпалювали один одного.

Якщо хтось із них переходив у місто і здавав землю в аренду, то, звичайно, цю землю отримували багаті, хто міг терміново заплатити велику суму грошей (чи не так сьогодні?). Ось на цього багача злилися через заздрість,

можливо, не витримавши монархічного деспотизму бабці. Єлизавета похована на батьківському хуторі Дмитрівка, де поряд заповідав упокоїти свій прах і князь.

Сьогодні одна із вулиць селі носить і'я Хілкова, а біля приміщення сільської ради на це вказує напис на стелі із портретом

патріот, який загинув у 1914 році, захищаючи Російську імперію в роки Першої світової війни.

До недавнього часу ім'я Хілкового було мало кому відоме. Я почув про нього в 1987 році, прийшовши працювати в Павлівську школу. Дізнавшись, що постаттю князя займався колишній вчитель історії, краєзнавець, ветеран Другої світової війни, офіцер Юрій Мироненко, почав з ним листуватися, бо був він уже тоді літньою людиною, проживав у Запоріжжі.

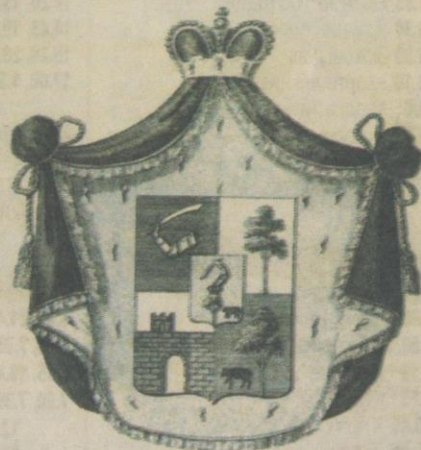
Юрій Іванович вислав декілька книг, у яких згадується про повстання павлівських селян у 1901 році, а також самовидавчу книгу краєзнавця, колишнього жителя села Павла Щербака «Павловцы». У ній чимало тексту присвячено Хілковим. Там наведені унікальні дані, адже автор цієї книги, 1905 року народження, сам пам'ятав Хілкових, був свідком похорону князя на його рідному хуторі, нині Дмитрівка, в 1914 році.

Дмитро Хілков прослужив 9 років, потім пішов у відставку,

створив для селян бібліотеку в 500 томів. Треба сказати, що з господарства він тримав коня,

ж відкидало церкву, а головне – приватну власність на землю: земля Божа – значить нічия. Це

ГЕРБЪ РОДА КНЯЗЕЙ ХИЛКОВЫХЪ.

Щитъ, раздѣленный на четыре части, имеетъ по срединѣ малый золотой Щитокъ, въ коемъ изображено дерево Дубъ натуральнаго цвѣта и на поверхности оного Княжеская Шапка съ выходящею Рукою въ ладяхъ и съ мечемъ въ верхѣ поднятымъ, а въ низу сего щитка черныи Медвѣдь. Въ первой и четвертой частяхъ, въ голубомъ полѣ означены: въ верхней обличенная въ лавы Рука съ поднятымъ въ верхѣ Мечемъ, а въ нижней Дерево и отъ него идущій на право черныи Медвѣдь. Во второй и третьей частяхъ въ серебряномъ полѣ изображены, въ верхней: Дерево, а въ нижней Крепость краснаго цвѣта. Щитъ покрывъ

2 корови, що дозволяло йому прогодувати сім'ю. На той час князь одружився з донькою свого військового товариша Цецилією Вінер, але без згоди церкви. У них народилися син Борис і донька Ольга, яких він, дотримуючись своїх поглядів, не хрестив.

Доречно тепер сказати про погляди Дмитра Олександровича з моменту поселення в Павлівках після виходу у відставку в 1884 році і до висилки князя на Кавказ у 1892 році. По-перше, служачи на Кавказі, він познайомився із поглядами духоборів. Їхнє вчення, засноване на відмові від умовностей суспільства і офіційної релігії, закликало до життя в

і спонукало Хілкова до роздачі власної землі місцевим селянам. Із 430 десятин, що йому виділила мати, він залишив собі для ведення особистого селянського господарства лише 7 десятин. Всю іншу землю він розпродав селянам по 25 карбованців за десятину, щоб було чим заплатити за нотаріальне оформлення. І це тоді, коли ринкова ціна на землю була 400 карбованців у цьому регіоні.

І до чого це призвело? Коли селяни стали землею багаті, це вже не викликало в них задоволення, а більше заздрість, озлобленість і п'янство. Почалися пожежі (за одне літо їх було аж сорок!), а

могло ж палити і так безкінечно... Аграрний експеримент князя в масштабах одного села провалився, як пізніше і експеримент, який провели більшовики по всій країні після 1917 року. Неграмотність, небажання працювати, п'янство – це зовнішні, хоч і не головні, причини. Чи справдяться мрії Хілкова в нинішньому українському суспільстві?

Ще Дмитро Хілков створив на своєму хуторі бібліотеку, щоб привити селянам знання, заступався за них, писав позови до суду. Це, звичайно, не подобалося владі. І в 1892 році його із дружиною виселили на Кавказ, позбавили батьківських прав, забрали дітей Бориса і Ольгу (пізніше у подружжя народилося ще двоє – Єлизавета й Олександр). Їх віддали на виховання бабусі, княгині Юлії Хілковій.

Всіляко прагну, щоб ім'я цієї самобутньої людини залишилося в пам'яті людській. Я був ініціатором і збирачем коштів на встановлення надгробної плити і хреста на могилі Дмитра Хілкова і його доньки Єлизавети. До речі, обидві його доньки отруїлися,

земляка князя Хілкова Дмитра Олександровича, патріота Вітчизни, християнина, який у 1885 році віддав свої землі павлівським селянам. Від вдячних нащадків. 2010 рік».

Щиро вдячний тим людям, які не заради свого амбітного «я» вклали працю на увіковічнення пам'яті Дмитра Хілкова. Це сумська краєзнавиця Ольга Недогарка; журналіст, краєзнавець Григорій Хвостенко (публікація книги «Бунтар із Павлівки», видавництво «Козацький вал», Суми, 1998 р.); краєзнавець із Житомира Леонід Погрібний; колишня голова Павлівської сільради Віра Худіна; редактор газети «Білопільщина» Наталія Калініченко; члени історичного клубу імені О. К. Булатовича з м. Суми на чолі з головою Сергієм Неговським; генерал-майор М. Динник, полковник Ігор Кукін Східного регіонального управління прикордонних військ України й багато інших, фермерів, меценатів.

Юрій АНДРУСЕНКО,
директор Павлівського
НВК: ЗОШ I-III ст. – ДНЗ

